

MUSIQA TA'LIMIDA PEDAGOGIK VA AXBOROT TEKNOLOGIYALARINING INTEGRATSIYASI: O'QITUVCHI MAHORATI VA SAMARADORLIK OMILLARI

Nematov Doniyor Yunusovich, Buxoro davlat pedagogika instituti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada umumta'lim maktablarida musiqa ta'limini zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalari asosida tashkil etish masalalari yoritilgan. Musiqa o'qituvchisining pedagogik mahorati, dars jarayonida qo'llaniladigan interfaol metodlar, kuzatish, suhbat, anketalashtirish kabi ilmiy-tadqiqot usullarining ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, o'qituvchining ijodiy yondashuvi, vokal-xor mashqlaridagi faoliyati, texnologik xarita tuzishdagi tajribasi o'quvchilarda musiqiy didni rivojlantirish va badiiy idrokni shakllantirishga xizmat qilishi ta'kidlanadi. Tadqiqot musiqiy ta'lim samaradorligini oshirish, yoshlarni milliy qadriyatlarga sodiq va ijodkor shaxslar sifatida tarbiyalashda muhim o'rin tutadi

Kalit so'zlar: musiqa ta'limi, pedagogik texnologiya, axborot texnologiyalari, interfaol metodlar, kuzatish, suhbat, anketalashtirish, vokal-xor mashqlari, texnologik xarita, ijodiy yondashuv, musiqa didi, badiiy idrok, milliy qadriyatlar, innovatsion yondashuv, pedagogik mahorat, o'quv jarayoni, metodika, musiqiy madaniyat, yoshlar tarbiyasi, samaradorlik.

ИНТЕГРАЦИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ И ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В МУЗЫКАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ: ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ И ФАКТОРЫ ЭФФЕКТИВНОСТИ

Нематов Дониёр Юнусович, независимый исследователь

Бухарского государственного педагогического института

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы организации музыкального образования в общеобразовательных школах на основе современных педагогических и информационных технологий. Анализируется значение педагогического мастерства учителя музыки, использование интерактивных методов, а также исследовательских подходов, таких как наблюдение, интервью, анкетирование. Подчеркивается роль творческого подхода педагога, вокально-хоровых занятий и опыта составления технологической карты урока в формировании художественного восприятия и музыкального вкуса учащихся. Исследование акцентирует внимание на повышении эффективности музыкального образования и воспитании молодежи как творческих личностей, приверженных национальным ценностям.

Ключевые слова: музыкальное образование, педагогические технологии, информационные технологии, интерактивные методы, наблюдение, интервью, анкетирование, вокально-хоровые занятия, технологическая карта, творческий подход, музыкальный вкус, художественное восприятие, национальные ценности, инновационный подход, педагогическое мастерство, учебный процесс, методика, музыкальная культура, воспитание молодежи, эффективность.

INTEGRATION OF PEDAGOGICAL AND INFORMATION TECHNOLOGIES IN MUSIC EDUCATION: TEACHER PROFESSIONAL SKILLS AND EFFECTIVENESS FACTORS

Nematov Doniyor Yunusovich, Independent Researcher

Bukhara State Pedagogical Institute

Abstract. This article explores the organization of music education in general schools through the integration of modern pedagogical and information technologies. It analyzes the significance of teachers' pedagogical skills, the use of interactive teaching methods, and research approaches such as observation, interviews, and surveys. The study highlights the role of teachers' creativity, vocal-choral activities, and the development of lesson technological

maps in fostering students' musical taste and artistic perception. The research emphasizes improving the effectiveness of music education and shaping youth as creative individuals committed to national values.

Keywords: music education, pedagogical technology, information technology, interactive methods, observation, interview, survey, vocal-choral activities, lesson plan map, creative approach, musical taste, artistic perception, national values, innovative approach, pedagogical skills, learning process, methodology, musical culture, youth upbringing, effectiveness.

Kirish. Hozirgi kundagi eng dolzarb masala va vazifa musiqa ta'limi standartlarini o'quv jarayoniga tatbiq etishdan iboratdir. Agar bu vazifa amalga oshirilmas ekan, musiqiy ta'lim - tarbiya sohasida sifat va samaradorlikka erishish, o'quv jarayonini takomillashtirish masalalari hal etilmay qoladi.

Asosiy qism. Musiqa madaniyati o'qituvchisining pedagogik mahoratlaridan eng avval, ta'lim - tarbiya sohasida o'rtirilgan tajribalarni o'rganishi lozim. Bu albatta, ko'pgina muammolarni hal etishda yaqindan yordam beradi. Musiqa fanidan dars beruvchi tajribali o'qituvchilar faoliyati bilan bir qatorda oddiy o'qituvchilarning faoliyatlari ham o'rganib boriladi. Chunki musiqa ta'lim-tarbiyasi bo'yicha tajribalarni o'rganishda jarayondagi muammolar, yutuq va kamchiliklar aniqlanadi. Bunda kuzatish, intervyu olish, anketa so'rovlari, savol-javob, o'quvchilarning yozma va ijodiy ishlari, pedagogik hujjatlarini o'rganish metodlaridan foydalaniladi. Masalan: kuzatishda o'rganish lozim bo'lgan pedagogik hodisani ma'lum maqsadidan kelib chiqqan holda kuzatish ishlari natijalari bo'yicha bayonnomalashtirishni olib boradi. Bu jarayon aniq reja asosida olib borilishi kerak. Suhbat esa turli dalillar to'plash yoki kuzatish davomida to'plangan musiqiy materiallarga aniqlik kiritish maqsadida olib boriladi. «Suhbat mustaqil yoki yordamchi metod sifatida qo'llaniladi». Anketalashtirish musiqaga tegishli materialni to'plash maqsadida amalga oshiriladi.

Mahoratli musiqa o'qituvchisi barcha o'quvchilarning musiqa sohasidagi hujjatlarini o'rganishi lozim. Bunga o'quvchilarning maktabdan tashqari musiqiy faoliyatlarga qatnashishi, maktabda ta'lim olish hujjatlari nazarda tutiladi. Shuningdek, darsdan tashqari musiqiy to'garak ishlarini ham olib boradi.

Musiqa o'qituvchisi o'quv va tarbiya ishlarini olib boradi. U faqatgina keng bilimga ega bo'libgina qolmay, o'zining fanini ham yaxshi va chuqur bilishi lozimdir. Musiqa o'qituvchisi, shuningdek, yaxshi sozanda va yaxshi san'atkor bo'lishi lozimdir. Musiqa cholg'usida yaxshi chalishi, ijro eta olishi, yaxshi ovozga ega bo'lishi, notaga qarab yaxshi ijro qilishi, bolalar qobiliyatini ajrata bilishi lozimdir. O'qituvchining eng asosiy fazilatlaridan yana biri shundaki, u musiqa asarini ijro etibgina qolmay, balki uning mazmuni bilan ham tanishtirishi lozim, buning uchun o'qituvchining nutqi ravon, qisqa, hamda tushunarli bo'lishi kerak.

Musiqa madaniyati darsida o'qituvchining mahorati har tomonlama yuksak darajada bo'lishi lozim. Uning asar haqidagi kirish so'zi va dars mavzusini tushuntirib berishi orqali o'quvchilarni ajoyib va sehrli musiqa san'ati olamiga olib kiradi. Va qiziqarli suhbat bilan bolalar diqqatini musiqa mavzulariga yo'naltirishi mumkin. O'qituvchining musiqa asari haqidagi hikoyasi qisqa, qiziqarli bo'lishi kerak va o'quvchilarni badiiy idrok etishga erishtirishi lozim. Dars davomida o'qituvchi o'quvchilar bilan muloqot usulini qo'llasa, musiqa haqida to'g'ri mulohaza yuritishga, aniq xulosalar chiqarishga yordam beradi. Suhbat jarayonida ko'proq o'quvchilar baxsga o'tadilar. Bu faoliyatida o'qituvchi rejissyor singari ularni boshqarib, to'g'ri xulosalarga erishtirilishi lozim.

Shuni qayd qilib o'tish joizki, hozirgi kunda ta'lim jarayonida interfaol uslublardan foydalanib, musiqa ta'limining samaradorligini ko'tarishga bo'lgan qiziqish, e'tibor kundan-kunga kuchayib bormoqda. Bunday bo'lishining sabablaridan biri, shu vaqtgacha an'anaviy

ta'limda o'quvchini faqat tayyor bilimlarini egallashga o'rgatilgan bo'lsa, zamonaviy texnologiyalar ularni egallayotgan bilimlarini o'zlari mustaqil ravishda topishlariga, mustaqil o'rganib, tahlil qilishlariga, hatto xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishlariga o'rgatadi.

O'z navbatida musiqa o'qituvchilari bolalarni sevishi, o'z kasbiga oid fanlardan puxta bilimga ega bo'lishi, yuksak madaniyatli, keng dunyoqarashga ega inson bo'lmog'i lozim. Uning musiqa mashg'ulotlariga ijodiy yondashib zamon bilan hamnafas qadam tashlashi zamonaviy texnik vositalardan, pedagogik va axborot texnologiyalaridan samarali foydalana olishi muhim ahamiyatga ega. Zero har bir bolada musiqa madaniyatini shakllantirish va rivojlantirishda musiqa mashg'ulotlarining imkoniyati kengroq bo'ladi. Pedagogik va axborot texnologiyalari yordamida umumta'lim maktablarida musiqa madaniyati darslarini tashkil etish orqali bolalarning badiiy idroki rivojlanadi.

Musiqa o'qituvchi pedagogik va axborot texnologiyalardan foydalanib o'tishi orqali qo'yidagi vazifalarni amalga oshirishi mumkin:

- o'quvchilarda musiqa asari nomi, bastakori, shoirlari haqidagi ma'lumotlarni asar mazmunini tinglash va ko'rish orqali ochib berish;
- o'quvchilarda asarlarni aqliy va emotsional idrok qilish qobiliyatini rivojlantirish;
- o'quvchilarni yosh xususiyatlariga mos musiqa namunalari bilan tanishtirish;
- kuylagan asar janrini taqqoslash orqali aniqlash hamda asar xarakteriga mos musiqiy ritmik xarakterlar bajarish, rasmlar chizish, hikoyalar tuzish;
- o'quvchilarda musiqa asarlarida tasvirlangan badiiylikni his qilish qobiliyatini rivojlantirish;
- qo'shiqlar matnini yod olishni osonlashtirish hamda badiiy yuksakligi va so'zlarining bolalar lug'at boyligiga mosligini o'rganish;
- bolalarda o'zbek milliy cholg'ulariga bo'lgan qiziqishni o'stirish;
- o'quvchilarda raqs san'atiga bo'lgan qiziqishini o'stirish;
- o'quvchilarda musiqa ohangini his qilish qobiliyatini shakllantirish;
- o'quvchilarda kuylash va tinglash qobiliyatini rivojlantirish;
- o'quvchilarda musiqani idrok etish madaniyatini tarbiyalash.

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, musiqa darslarida axborot texnologiyalardan foydalanish, dastlab uning loyihalarini ishlab chiqish va ilmiy tajribada sinovdan o'tkazish ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishni taqozo etadi. Darslarni olib borishning mavjud usullarini pedagogika texnologiyalar asosida tashkil etishda mashg'ulotlarni olib borishga kirishgandayoq pedagogik jarayoning natijasini kafolatlaydigan qilib loyihalash va amalga oshirish yo'li bilangina bajarish mumkin.

Umumta'lim maktablarida har bir musiqa darsining o'ziga xos murakkab texnologiyasi bor. Buning uchun musiqa o'qituvchisi har bir darsni undagi faoliyat turlarini yaxlit holda ko'ra olishi kerak. Uni tasavvur eta olish uchun o'tilajak mashg'ulotni oldindan loyihalashtirishi zarur. Bunda o'qituvchiga bo'lajak mashg'ulotning texnologik xaritasini tuzish katta yordam beradi. Darsning texnologik xaritasi har bir darsning xususiyati o'qituvchi va o'quvchilarning qobiliyati, qiziqishi, imkoniyati va ehtiyojlaridan kelib chiqib tuziladi. Buning uchun o'qituvchi pedagogika, psixologiya, musiqa o'qitish metodikasi, pedagogik va axborot texnologiyalardan yaxshi xabardor bo'lishi hamda ko'plab metod va interaktiv usullarni yaxshi bilishi kerak. Har bir musiqa darsning qiziqarli rang-barang, noan'anaviy bo'lishiga avvaldan puxta uylab tuzilgan darsning loyihalashtirilgan texnologik xaritasiga tayanib erishiladi.

Musiqa o'qituvchisi darsning texnologik xaritasini tuzishda quyidagilarga amal qilishi kerak:

O'qituvchining qanday shaklda texnologik xarita tuzishi uning tajribasiga, mashg'ulotda ta'lim-tarbiyaviy maqsadlarni to'g'ri belgilay olishiga, har bir darsga ijodiy yondashishiga ham bog'liq. O'quvchilarni musiqiy o'quvini ijodiy rivojlantirishda ayniqsa qo'shiq kuylash

ishlarining ahamiyati katta. Bunda, o'quvchilarni kuylashga qiziqтира olish ko'p jihatdan o'rganadigan har bir mashq yoki qo'shiqni, o'qituvchi tomonidan chiroyli qilib kuylab berishga bog'liq. Chunki, yosh, bolalar bilan olib boriladigan vokal-xor ishlari ko'pincha o'qituvchi ovozigа taqlid qilib kuylashga asoslanadi. Shuning uchun o'qituvchi yoqimli ovozi ustida muntazam ish olib borishi kerak.

Vokal-xor ishlarini amalga oshirishda o'qituvchi ovoz sozlash, qo'shiq o'rgatish jarayonida o'quvchilarning primar tovushlarini kuylash uchun qulay (sol-lya) ishchi diapozoni (mi-si), ovoz diapozonini (re-si) aniq bilishi lozim.

Musiqа o'qituvchisi zimmasiga yuklatiladigan talablardan yana biri uning darslar jarayonida o'quvchilarga qo'shiq o'zgatishni bir necha bosqichlarda amalga oshirishni bilishidir. Jumladan:

1. Bolalar diqqatini qo'shiqqa jalb qilish.
2. Qo'shiq haqida o'qituvchining kirish so'zi (qo'shiq mualliflari, ayrim tarixiy xususiyatlari, hayotiy ahamiyati, xarakteri, qo'shiq ijrosi.)
3. Qo'shiqni tahlil qilish (musiqа ifoda vositalari, ladi, xarakteri, mazmunini suhbat yo'li bilan belgilash.)
4. Qo'shiqni musiqiy jumlalarga bo'lib o'rgatish (to'g'ri nafas olib, jumlani oxirigacha tejab yetkazish, ijrochilik sifatleri ustida ishlash.)
5. Qo'shiqni badiiy ijrosiga erishish (qo'shiq haqidagi bolalar taassurotlari yuzasidan qisqa suhbat o'tkazib umumlashtirish).

Yuqoridagi bayon etilgan qo'shiq o'rgatish bosqichlarini, qo'shiq mazmuni, mavzusiga qarab, istagan bosqichdan boshlash mumkin. Asosiy maqsad o'quvchilarni qo'shiqqa ko'proq qiziqтира olish, ularda mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish. O'quvchilarga qo'shiq o'rgatish metodlari esa quyidagilardan iborat:

“Oldinga o'tib ketish va orqaga qaytish” metodi. Qo'shiqni oldingi darslarda bolalarga eshittirib o'rganishga tayyorlab boriladi, so'ngra ma'lum vaqt o'tkazib qo'shiq o'rgatiladi. Bu vaqti-vaqti bilan qo'llanib boriladi.

Xulosa. Umumta'lim maktablarida musiqа ta'limini zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalari asosida tashkil etish o'quvchilarda nafaqat musiqiy bilim va ko'nikmalarni rivojlantirish, balki ularning ijodiy salohiyatini ochish, badiiy didini shakllantirish hamda milliy qadriyatlarga sodiq shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi. O'qituvchining pedagogik mahorati, interfaol metodlardan oqilona foydalanishi va dars jarayonini texnologik xarita asosida tashkil etishi ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Shu bois musiqа ta'limida innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish Yangi O'zbekiston yoshlarini intellektual, estetik va ma'naviy barkamol shaxslar etib tarbiyalashda muhim omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Axmedov Q.M., Ismoilov O.A. Yangi pedagogik texnologiyalar va ularni joriy qilish muammolari. –T.: «Fan va texnologiya», 2012, 36-b.
2. Karimova D. «Musiqiy pedagogik mahorat asoslari» Toshkent., «Moliya» , TDPU., 2008-yil
3. O'.Tolipov, M.Usmonboeva. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. T. “Fan”. 2005 y.-205 b.
4. Omonov H.T. Xo'jayev N.X., Madyarova S.A., Eshchonov E.U. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat - T.: «Iqtisod-moliya». 2009. -240 b.
5. O'tkir Tolipov. Dilnoz Ro'ziyeva “Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat” (O'quv qo'llanma) -Toshkent: “INNOVATSIYA-ZIYO”, 2019, 276 b.

6. Sayidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. T. "Moliya " nashriyoti, 2003 y. – 171 b.
7. T.G'afforova, A.Qurbonov, E.Godfri. "Ta'limning ilg'or texnologiyalari". Qarshi "Nasaf". 2003y.-112 b.
8. U. Tolipov, M.Usmanbayeva. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. T. "Fan". 2005.
9. Lex.uz hukumatning qonun hujjatlari portal – Sh.M.Mirziyoyev – "Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 112-son qaror.